

De Ioden last van de SPD

Achterban gedwongen magere hervormingen te accepteren

Achtergrond - 16 december 2003

(16 december 2003) De hervormingsplannen van de bondsregering reiken minder ver dan oorspronkelijk was aangekondigd. Dat is met name voor coalitiepartij SPD een bittere pil. De sociaal-democraten hebben een zwaar traject moeten afleggen op weg naar het huidige voorstel.

Twee dagen nadat regering en oppositie in Duitsland hun langverwachte [compromis](#) hebben bereikt, is er ruimte voor maar één conclusie: kanselier Gerhard Schröder is er slechts zeer ten dele in geslaagd zijn omvangrijke hervormingsplannen door te zetten. Zeker, Schröders opluchting over de uiteindelijke overeenstemming met de CDU/CSU was begrijpelijk, deels zelfs terecht: de geplande maatregelen zullen de vastgeroeste structuren van de Duitse arbeidsmarkt losweken en de dure verzorgingsstaat een flink stuk goedkoper maken. Ook de komende belastingverlaging, die de Duitse consument in 2004 een verlichting van 15 miljard euro oplevert, is een verdienstelijk resultaat. Maar het is beslist niet "het signaal waarop Duitsland had gewacht", zoals Schröder na afloop van de onderhandelingen beweerde.

Economische experts delen de verwachting dat de belastingverlaging bij lange na niet groot genoeg is om de stagnerende economie in Duitsland de verlossende impuls te geven. En dat is wel wat Schröder de bevolking had beloofd. Bovendien heeft de kanselier op het terrein van de arbeidsmarkt tal van concessies moeten doen aan de oppositie. Zo worden langdurig werklozen in de toekomst strenger aangepakt dan de regering zich had voorgenomen, en heeft zij haar zin niet gekregen op het terrein van het ontslagrecht van kleine bedrijven. Dat levert de kanselier kritiek op van zijn sociaal-democratische achterban. Natuurlijk moet worden afgewacht hoe de hervormingen uiteindelijk zullen uitpakken, maar het is veilig om te zeggen dat zij, in hun huidige, uitgekledede versie, de door de regering gewekte verwachtingen niet volledig zullen waarmaken.

Climax

De lastige situatie waarin de regering-Schröder zich nu bevindt - het moeten verdedigen van een voorstel waarmee zij het in meerdere opzichten oneens is - is

een gevolg van de concessies die zij heeft moeten doen aan de oppositionele CDU/CSU. Dankzij hun meerderheid in de Bondsraad, de deelstatenkamer die het laatste woord heeft over wetsvoorstellen die door de rood-groene meerderheid in de Bondsdag al zijn aangenomen, beschikken de christen-democraten over een machtspositie tegenover de regering. Daar heben zij behendig gebruik van gemaakt tijdens de onderhandelingen over de hervormingen. Deze onderhandelingen bereikten afgelopen maand een climax in de *Vermittlungsausschuss*. Dit orgaan bestaat uit leden van regerings- en oppositiepartijen, afkomstig uit zowel Bondsdag als Bondsraad. Zij komt bijeen wanneer de Bondsraad een voorstel van de Bondsdag heeft afgewezen. Achter gesloten deuren wordt gewerkt aan een voorstel, dat voor beide zijden acceptabel is. Concreet betekende dit de afgelopen maand: de regeringspartijen SPD en Grünen moesten in de *Vermittlungsausschuss* toenadering zoeken tot de oppositiepartijen CDU/CSU en FDP. Aan het eind van de rit moest immers een hervormingsplan op tafel liggen, waar de Bondsraad, dus de oppositie, mee wilde instemmen. Gevolg: de regering-Schröder werd gedwongen haar eigen hervormingen uit te kleden.

Bloed, zweet en tranen

Met het besluit van afgelopen zondag heeft de regering het voorlopige eindstation bereikt op een weg, die zij bijna een jaar geleden voor het eerst betrad. Op 14 maart presenteerde kanselier Schröder in een "[bloed-zweet-en-tranen-rede](#)" voor de Bondsdag de [Agenda 2010](#) van zijn rood-groene regering. Duitsland werd een hervorming zonder weerga in het vooruitzicht gesteld. De verzorgingsstaat en de arbeidsmarkt zouden in een klap gereed worden gemaakt voor de 21ste eeuw. Het zou pijn gaan doen, maar het was onontkoombaar. Het begrip 'verzorgingsstaat' moest volgens de kanselier opnieuw gedefinieerd worden: er moest drastisch worden bezuinigd op de sociale voorzieningen, om ze überhaupt te kunnen behouden. De Agenda 2010 werd links en rechts beschouwd als de laatste kans van SPD en Grünen om, na haar eerste opwarm-termijn als coalitie, definitief werk te maken van de hervorming van Duitsland.

Onderweg moest de SPD vooral weerstand van haar eigen achterban overwinnen. De linkervleugel binnen de partij verweet haar eigen kanselier maatregelen te nemen, die niet pasten in de traditie van de sociaal-democratie. Schröder probeerde hen te overtuigen door op het alternatief te wijzen: hervormingen onder regie van de CDU/CSU en de FDP. Dat wilde toch zeker niemand? Nee, het was aan de SPD om de ondankbare, maar juist daarom ook eervolle, taak te vervullen om in de Duitse verzorgingsstaat te snoeien en zo de oppositie geen kans te bieden haar verderfelijke werk te doen, aldus Schröder. Haar verantwoordelijkheidsgevoel tegenover Duitsland veroordeelde de SPD ertoe de

loden last te dragen. Door regelmatig met aftreden te dreigen, herinnerde Schröder zijn parlementaire achterban aan deze boodschap. Uiteindelijk was het inderdaad vooral de angst voor het alternatief, en niet de innerlijke overtuiging, die de SPD-fractie de afgelopen maanden deed besluiten achter de hervormingen te gaan staan. Zelfs toen deze uitgekleeft werden.

De vakbonden organiseerden tijdens de zomer massale protesten tegen de regeringsplannen; voorzitter Michael Sommer etaleerde zijn onvrede door demonstratief aan de onderhandelingstafel te gaan zitten met CSU-leider Edmund Stoiber. In scharen zegden mensen hun lidmaatschap van de SPD op. Terwijl de partij in de peilingen een historisch dieptepunt naderde, bereikte het begrotingstekort onder toezicht van de sociaal-democraat Hans Eichel een historisch hoogtepunt. Tot overmaat van ramp ontplofte onlangs in zijn handen het [Stabiliteitspact](#) van de Europese Unie.

Het zal voor de SPD moeilijk zijn om een positieve balans op te maken over het afgelopen jaar. De maandenlange onderhandelingen met de oppositie en met de eigen achterban hebben niet het gehoopte hervormingsplan opgeleverd. De prijs die de SPD voor dit plan heeft moeten betalen, is daarentegen des te hoger. De partij kan zich troosten met de gedachte dat er niet meer in zat. De oppositie is momenteel eenvoudigweg te sterk.

Mark Schenkel is student Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en schrijft regelmatig artikelen voor het Duitslandweb. Momenteel studeert hij aan de [Humboldt Universität](#) in Berlijn.

Meer informatie:

[Opposition lauert auf Schlappe von Schröder](#)

Süddeutsche Zeitung

[Neue Abstimmung, alter Ärger](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/2326/de-loden-last-van-de-spd>